

Armen nemen het woord in Vlaanderen

Eye-openers voor een Nederlandse nieuwkomer bij de zuiderburen

Verenigingen waar Armen het Woord Nemen? Gediplomeerd Ervaringsdeskundige in Armoede en Uitsluiting? Volksuniversiteiten waar mensen die in diepe armoede leven elkaar ontmoeten en ervaringen en kennis uitwisselen en aan vorming doen? Het bestaat allemaal echt, en wel in Vlaanderen. Eye-openers voor een Nederlandse nieuwkomer bij de zuiderburen.

Tekst en foto: Jos Delisse, medewerker van het Vlaams Secretariaat van de Internationale Beweging ATD Vierde Wereld in Brussel.

Toen ik de eerste keer hoorde van het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord Nemen, schoot ik in de lach. Inmiddels ben ik erachter dat deze door de regering erkende en gesubsidieerde organisatie op professionele wijze een vijftigtal lokale Verenigingen in heel Vlaanderen en Brussel ondersteunt en vertegenwoordigt in hun strijd tegen armoede en uitsluiting. En in al deze verenigingen nemen mensen met armoede-ervaring werkelijk het woord. Er zijn zes criteria waaraan verenigingen (na verloop van tijd) concreet moeten werken om subsidie te krijgen: 1. Armen verenigen zich; 2. Armen nemen het woord; 3. Maatschappelijk emancipatie van armen; 4. Maatschappelijke structuren veranderen; 5. Dialoog met de samenleving en het beleid; 6. Armen blijven zoeken.

Pijn

Uit de Verenigingen komen ook de kandidaten naar voren die de opleiding tot Ervaringsdeskundige in Armoede en Uitsluiting willen gaan volgen, zoals Antwerpenaar Swa Schyvens (1958): "Armen zijn doorgaans niet gewoon om voor zichzelf op te komen," licht hij toe. "Alle initiatief gaat uit van de sociaal werkers, terwijl de mensen thuis zitten af te wachten. De Verenigingen zijn juist bedoeld om de mensen sterker en mondiger te maken en hen te helpen hun eigenwaarde te ontdekken. Door met elkaar te praten en hun ervaringen te delen, groeien ze en worden ze sterker. Zo is het mij ook vergaan." In de opleiding tot Ervaringsdeskundige wordt veel aandacht besteed aan het begrijpen en verwerken van het eigen verleden. "Je zoekt naar oorzaken: waarom waren mijn ouders zo arm, wat heeft dit voor mij betekend. Je deelt je verleden en je pijn met anderen, dat is nodig om te kunnen groeien en vervolgens je ervaringen te kunnen gebruiken in het werk." Swa Schyvens werkt sinds een aantal jaren bij het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord Nemen, dat in Brussel zetelt. Inmiddels zijn zo'n 60 Ervaringsdeskundigen aan de slag bij allerlei (overheids)instellingen. Zij houden voordrachten, doen mee aan discussies en voeren het woord in allerlei media. Ook begeleiden ze bijvoorbeeld mensen in armoede in hun contacten met het OCMW (Sociale Dienst). Er leeft ook kritiek op het verschijnsel: ervaringsdeskundigen zouden (soms) vervreemden van hun achterban en in een isolement komen. Ook zouden zij soms gemanipuleerd worden door andere beroepskrachten of politici. Swa Schyvens heeft deze ervaringen absoluut niet. Hij is blij met en trots op zijn job.

Tijd voor daden

Swa Schyvens vertelt dat het voor hulpverleners die al langer in het vak zitten soms moeilijk is om een Ervaringsdeskundige werkelijk serieus te nemen. "Ik heb reacties gehad in de sfeer van: 'Ik doe dit werk al 20 jaar en nu kom jij me vertellen hoe het moet?' Ik wil niemand vertellen hoe hij zijn werk moet doen. Wat ik wil bereiken is dat mensen anders gaan luisteren, anders gaan kijken naar mensen in armoede." Er is dus een rechtstreeks communicatiekanaal tussen mensen in armoede en de overheid, er wordt geluisterd, want hun getuigenissen en meningen komen daadwerkelijk terecht op de bureaus van de beleidsmakers. "Er wordt geluisterd, ja, maar het wordt nu tijd dat er ook iets gebeurt", verklaart Swa Schyvens. "Want voor de meeste mensen in armoede is het dagelijks leven er absoluut niet beter op geworden. Het is hoog tijd voor daden!"

Keerpunt

Een keerpunt in het armoedebeleid in België was het Algemeen Verslag over de Armoede (AVA) van 1994, dat gemaakt werd op verzoek van de regering Dehaene. Het AVA kwam tot stand in daadwerkelijke samspraak met mensen die dagelijks in armoede leefden, zij zorgden voor een groot deel van de inhoud. Dat de armsten zelf als serieuze gesprekspartners deelnamen aan het leggen van de basis voor nieuw beleid was een primeur, niet alleen voor België. Dit was vooral het gevolg van jarenlange aandrang in deze richting van vertegenwoordigers van de Internationale Beweging ATD Vierde Wereld. Voor hen was werken met en vanuit de armsten altijd al het uitgangspunt. Al jarenlang zochten zij de armsten in heel Vlaanderen, Wallonië en Brussel op en stichtten zij lokale groepen. De follow-up van het Verslag is in handen van het Steunpunt tot bestrijding van Armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, die de dialoog met de armsten voortzet. Dit heeft enig gewicht, want het Steunpunt is zelf een overheidsinstelling.

Volksuniversiteiten

Ook richtte ATD Vierde Wereld in België al in de jaren tachtig de zogenaamde Volksuniversiteiten op, wat hier heel wat anders betekent dan in Nederland. In Vlaanderen komen de lokale groepen nog steeds maandelijks afwisselend in de Universiteit van Antwerpen ofwel in het Vierde Wereldhuis in Etterbeek (Brussel) bijeen. Aan de hand van een thema dat lokaal is voorbereid worden ervaringen en kennis uitgewisseld. Gastsprekers worden uitgenodigd om thema's toe te lichten. Maar vooral: de armste en meest uitgesloten mensen voeren het woord, discussiëren met elkaar en met anderen en hun verhalen worden vastgelegd. Deze en andere 'getuigenissen' worden onder meer gebruikt om de publieke opinie en het beleid te beïnvloeden.



Foto: Een beeld van de Volksuniversiteit in het Vierde Wereldhuis in Brussel waar de armste en meest uitgesloten mensen het woord voeren en discussiëren met elkaar en met anderen.

17 Oktober

In België is inmiddels de Werelddag van Verzet tegen Extreme Armoede, 17 oktober, uitgegroeid tot een fenomeen waaraan in Vlaanderen, Wallonië en Brussel op grote schaal wordt deelgenomen. Groepen in heel het land staan stil bij de slachtoffers van armoede en overall worden getuigenissen voorgedragen door mensen die uit eigen ervaring spreken (dat zouden we in Nederland dan weer ervaringsdeskundigen noemen, maar hier spreekt men van 'militanten'). Marie-Louise De Croock, Ervaringsdeskundige in Armoede en Uitsluiting uit Antwerpen, zegt over de Werelddag: "Op 17 Oktober voel ik me niet arm of uitgesloten. Dan nodigen wij anderen uit om naar ons te komen, zoals mensen van het OCMW. Het is onze dag, ik voel me dan vrij."

Dure plicht

Op 17 oktober 2007 was het 30 jaar geleden dat wat later uitgroeide tot de Werelddag plaatsvond op het Plein van de Mensenrechten in Parijs. De stichter van de Internationale Beweging ATD Vierde Wereld, Joseph Wresinski (1917-1988), onthulde in 1987 daar in het bijzijn van 100.000 (!) activisten een gedenksteen voor slachtoffers van armoede, honger en geweld. Inmiddels zijn kopieën van deze steen te vinden in een groot aantal steden in de wereld, in België onder meer in Gent en in Brussel, en is de dag sinds 1992 erkend door de Verenigde Naties. De Internationale Beweging ATD Vierde Wereld wil een mensenrechtenorganisatie zijn met en vanuit de de armsten zelf. Op de Gedenksteen in Parijs en op de replica's staat dan ook te lezen: "Waar mensen gedoemd zijn in armoede te leven worden de Rechten van de Mens geschonden. Zich verenigen om die rechten te doen eerbiedigen is een dure plicht." Was getekend, père Joseph Wresinski.

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in de Arme Krant van Nederland, jaargang 14, nummer 1, maart 2008. De Arme Krant van Nederland wordt uitgegeven door de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA (Economie, Vrouwen en Armoede). Klik [hier](#) voor meer informatie.

Zie ook:

Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het Woord Nemen: www.vlaams-netwerk-armoede.be

Over de opleiding Ervaringsdeskundige in Armoede en Uitsluiting: www.de-link.net

Steunpunt tot bestrijding van Armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting: www.armoedebestrijding.be

Werelddag van Verzet tegen Armoede: www.17oct.org